

УДК 17.022-057.3(045)

Петренко Т. В.,
к. пед. н.,
доцент кафедри політології
та соціальних технологій
Національного авіаційного
університету

САМОПОВАГА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА ОСОБИСТОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У статті розглядаються моральні якості особистості соціального працівника й одна з визначальних рис фахівця – самоповага.

Ключові слова: самоповага, моральні якості, особистість соціального працівника.

В статье рассматриваются нравственные качества личности социального работника, самоуважение как одна из определяющих черт специалиста.

Ключевые слова: самоуважение, нравственные качества, личность социального работника.

Moral personality qualities of social worker, self-esteem as one of determining features of specialist, are examined in the article.

Keywords: self-esteem, moral qualities, personality of social worker.

У час розбудови демократичного, громадянського суспільства в Україні важливу роль відіграє соціальна робота. Це нова сфера професійної діяльності і нині вона переживає період становлення.

Входження України в європейський освітній простір вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних діяти на рівні вимог

міжнародних професійних стандартів у галузі соціальної роботи. Однак, фахівець із соціальної роботи повинен поєднувати у собі як професійну компетентність, так і особистісно-моральні якості, які є показником успішності та ефективності їх діяльності. Представники даної професії мають бути із сформованими моральними якостями та властивостями, однією з яких є самоповага. Вона регулює гуманні стосунки між людьми в різних ситуаціях на демократичних засадах. Тільки поєднання професійних знань, умінь і навичок з високою моральною культурою, складовою якої є самоповага, будуть умовою високої кваліфікації фахівців із соціальної роботи.

Самоповага, як духовна якість людини, її потреба приносити людям благо, є основою особистості соціального працівника. Саме моральні якості фахівця багато в чому визначають поведінку клієнта, його соціальне самопочуття та психологічний стан. Розглянемо деякі моральні й душевні якості, які характеризують моральне обличчя соціального працівника.

Любов до людей допомагає фахівцеві долати нерозуміння, відчуженість, недовіру з боку клієнта, створювати у процесі спілкування дружню та довірчу атмосферу. Зустрічаючись з людьми, які не завжди викликають симпатію, соціальний працівник повинен перш за все брати до уваги позитивні риси і якості клієнта, дивитися на нього через призму любові. Почуття любові дозволяє соціальному працівникові дієво впливати на внутрішній світ клієнта, стимулювати розвиток його особистості. Байдуже ставлення до людини різко знижує рівень взаємодії соціального працівника і клієнта.

Ефективність соціальної роботи залежить не тільки від ставлення фахівця до клієнта, а й ставлення до себе. Тільки ті люди, які поважають себе, справедливі й поважають інших.

В Етичному кодексі спеціалістів із соціальної роботи України визначено шляхи розв'язання моральних проблем і прийняття найбільш адекватного професійного рішення в етичних питаннях. В основу Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України покладений вітчизняний досвід і міжнародні етичні принципи й стандарти соціальної роботи, що визначені на загальних зборах Міжнародної Федерації соціальних працівників (IFSW) у м. Коломбо (Шрі-Ланка) 6–8 липня 1994 р.

У документі особлива увага приділяється повазі до гідності кожної людини. “Кожна людина є неповторною та унікальною, що необхідно

враховувати соціальним працівникам, не допускаючи жодного прояву зневаги до особистості. Кожна людина має право на самореалізацію, яка не призводить до порушення подібних прав інших людей. Соціальна робота є несумісною з прямим чи опосередкованим примусом клієнтів до будь-яких дій, навіть на користь клієнта або його близького соціального оточення” [5].

Робота в соціальній сфері, а саме: опіка, захист особистості, допомога, консультації і т. д., неможлива без гуманного, співчутливого ставлення до особистості. Ці поняття знайшли своє відображення у роботах українських філософів, психологів і педагогів.

Український філософ І. Калиновський був дуже близький до розуміння самоповаги. Так, у роботі “Мир з богом людини” філософ пише: “Сумління є звітування собі самому, або роздумування розумне про себе, ним же кожна людина вирішує, чи слід їй щось творити, чи не слід? І чи добром є, чи злом те, що творить?” [3, с. 1].

Він замислювався над тим, як людина ставиться до себе, які обирає рішення, якими можуть бути наслідки її дій, насамперед, для себе самої.

Продовжувачем його поглядів став Г. Сковорода, якому належить заслуга у дослідженні формування підвалин самоповаги особистості. У байці “Соловей, Жайворонки і Дрізд” філософ стверджував: “...А не розуміти себе самого – це те ж саме, слово в слово, що згубити себе. Коли в твоїй хаті закопаний скарб, а ти про те не знаєш, це все одно, слово в слово, що його нема. Отже, пізнати самого себе, і відшукати самого себе, і знайти людину – одне і те ж, але ти себе не знаєш і не маєш у собі людини, в якій є очі й ніздрі, слух та інші відчуття, як же тоді можеш розуміти і знати свого друга, коли сам себе не розумієш і не маєш?” [6, с. 118]. Цю ж думку він розвиває у притчі “Сфінкс”: “Щастя твоє в тобі самому: пізнавши себе, пізнаєш усе, а не пізнаєш себе – ходитимеш у темряві й боїтимешся там, де страху й не було. Пізнати себе вповні, пізнати й здружитися з собою – це невід’ємний світ, справдешне щастя і досконала мудрість” [6, с. 141]. Його погляди знайшли підтримку та розвиток у працях вітчизняних і західних науковців.

У працях П. Д. Юркевича “Ідея”, “Серце і його значення у духовному житті...”, “З науки про людський дух” проблема людини є центральною, де самоповага визначає “дійсну людину в людині”. На думку вченого, самоповага проростає зі свободи особистості, вільних дій.

Мислитель підкреслював значущість у цьому плані єдності виховання і навчання: “Виховання надає вихованцеві найкращих якостей, навчання – правильних відомостей” [9, с. 44].

Аналізуючи ставлення особистості до життя, С. Рубінштейн дійшов висновку, що саме самоповага наділяє її здатністю бути суб’єктом і стратегом власного життя, обирати спосіб вирішення життєвих задач, усвідомлювати власну відповідальність перед собою і людьми за можливі наслідки тощо [7, с. 249].

Так, у “Вченні про характер” психолог критикує негативний відтінок, з яким часто вживаються слова, що визначають ставлення людини до себе, тобто, визнання негативною якістю будь-якого позитивного ставлення до себе. “Гідне і шанобливе ставлення до самого себе є не негативною, а позитивною якістю – є мірою того, як сама людина є представником гідної справи, носієм цінних ідей. Кожна характерологічна якість якоюсь мірою і якимось чином виражає специфічне співвідношення між ставленням людини до навколишнього світу і до самої себе” [8, с. 249]. Добре розвинена самоповага сприяє позитивному ставленню індивіда до себе і до оточуючих, тоді як низький рівень самоповаги виявляється в негативному ставленні до себе, а також у недовірливому та недобррозичливому ставленні до оточуючих.

Слушно зауважив В. Калошин: “Якщо світ бачить, що я не поважаю сам себе і в той же час вимагаю гарної думки про себе від інших людей, то вони можуть ставитись до мене, як до самозванця, адже самоповага базується на тих же засадах, що й повага до інших. Світ має право ставитись до мене згідно з моєю власною оцінкою” [4, с. 121]. Педагог робить висновок, що самоповага додає людині впевненості та віри в успіх.

Висновки. Самоповага є людською необхідністю, саме вона є поштовхом до психологічного й інтелектуального розвитку людини, її професійного зросту, адже кожній людині необхідно вірити у свої здібності та можливості, чим вища самоповага, тим швидше людина досягає поставленої мети. Самоповага – одна з визначальних рис особистості соціального працівника.

Література:

1. Діяльність психологічної служби: методичні та етичні аспекти : методичний посібник / упор. К. М. Муліка. – Полтава : ПОППО, 2007. – 156 с.

2. Етика : навчальний посібник / В. О. Лозовий, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін. ; за ред. проф. В. О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 224 с.

3. *Калиновский И.* Мир с богом человеку Иннокентия Гизеля / И. Калиновский. – К. : Б. и., 1669. – 275 с.

4. *Калошин В. Ф.* Позитивне мислення: щастя, здоров'я, успіх / В. Ф. Калошин. – Харків : Основа, 2008. – 286 с. – (Бібліотека журналу “Управління школою”. – Вип. 4 (64)).

5. Основные принципы “Кодекса этики социального работника” // Социальная работа. – 1992. – Вып. 2.

6. *Сковорода Г.* Сад божественних пісень : для ст. шк. віку / Г. Сковорода ; упор. В. О. Шевчук. – К. : Школа, 2007. – 337 с. – (Шкільна хрестоматія).

7. *Рубинштейн С. Л.* Основы общей психологии : в 2-х т. / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989.

Т. 2. – 1989. – 328 с. – (Труды действительных членов и членов-корреспондентов АПН СССР).

8. *Рубинштейн С.* Принципы и пути развития психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Просвещение, 1959. – 295 с.

9. *Юркевич П. Д.* Ідея / П. Д. Юркевич / П. Д. Юркевич // Вибране. – К. : Абрис, 1993. – С. 3–72.